

Trávicí obtíže v lékařské praxi

Z. Mařatka

Vydává nakladatelství Galén, Praha, 2007; ISBN 978-80-7262-472-0

V roce 2007 vydal prof. Mařatka svoji dosud poslední monografii Trávicí obtíže v lékařské praxi. Čtenáře jistě napadne otázka, proč recenzi této publikace přinášíme až na sklonku roku 2008. Důvody pro to jsou hned dva:

1. Z. Mařatka za toto dílo nedávno získal cenu České gastroenterologické společnosti za nejlepší monografii roku 2007,
2. při slavnostním vyhlášení cen (na 10. vzdělávacích a diskusních gastroenterologických dnech v Karlových Varech v listopadu 2008) jsem s překvapením zjistil, že naše odborná veřejnost není o této skvělé knize informována.

Na 140 stranách vás prof. Mařatka provede základy klinické gastroenterologie. V obecné části vysvětluje základní pojmy, rozdíly mezi trávením a zažíváním, organickými a funkčními poruchami nebo charakteristiku pocitů pacienta, vedoucích příznaků a vnímání potíží. Ve speciální části jsou trávicí poruchy probrány v obvyklém sledu, od úst po konečník.

Nejdůležitější částí knihy je ucelené představení Mařatkovy koncepce funkčních poruch gastrointestinálního traktu od klasifikace až po podrobné vysvětlení funkčních poruch jednotlivých orgánů. Cenné je, že přitom vychází z obtíží, s nimiž se pacient obrací na lékaře. Na rozdíl od Římských kritérií prof. Mařatka klasifikuje funkční trávicí poruchy na základě patofyziologie a rozlišuje takové, které se projevují poruchou některé trávicí funkce, a takové, u nichž tomu tak není. Rozlišení obou typů je významné teoreticky i prakticky. Poruchy s funkční poruchou jsou chorobné jednotky vyžadující podobnou terapii jako jiné choroby trávicího ústrojí. Poruchy bez zjištěné funkční poruchy jsou způsobeny abnormálními pocity, mylnými představami a bludy a nemají potřebu takové léčby, nýbrž vyžadují přístup psychologický a psychiatrický.

V knize jsou také probrány body, ve kterých se často chybí. Zdůrazněn je např. rozdíl mezi dyspepsií a abdominální bolestí. Prof. Mařatka vysvětluje rozdíly mezi zácpou jako příznakem a zácpou jako nemocí (nozologickou jednotkou), podle jednoduchého klíče rozlišuje dráždivý tračník, funkční průjem a spastickou zácpu. Tradičními „mařatkovskými“ tématy jsou solární syndrom a kvasná enteropatie. V rámci úplnosti jsou v monografii stručně zmíněny také anamnéza, fyzikální vyšetření a hlavní vyšetřovací metody v gastroenterologii. Důležitou kapitolou je nesnášenlivost potravy a poruchy příjmu potravy. Organické choroby jsou v publikaci uvedeny jen rámcově. Kniha je doplněna principy terapie funkčních poruch (které jsou v mnoha aspektech společné).

Mařatkovo mistrovství je v jeho mimořádné schopnosti klinického pozorování, spojené se smyslem (až pedantským) pro vnitřně konzistentní klasifikaci a s uměním kultivovaným bohatým jazykem vše zprostředkovat čtenáři. Nejdůležitější poselství je však uvedeno hned v úvodu obecné části knihy: „Výsledky vyšetření nemohou nahradit dobrou anamnézu, data nemohou nahradit rozhovor s nemocným“. Dnešní uspěchaná doba svádí k pocitu, že naslouchání pacientovi je ztrátou času, propedeutika je zálibou starých profesorů (a úskalím mediků) a fyzikální vyšetření je zbytečností při všeobecné dostupnosti sofistikovaných zobrazovacích metod. Empatie a ars medicus jako by byly kategoriemi minulých generací. Při dnešní atomizaci vnitřního lékařství a přílišné superspecializaci jednotlivých interních oborů se vytrácí celostní pohled na pacienta. Mařatkovo ABC klinické gastroenterologie nabízí pomocnou ruku, chceme-li tlaku dnešní doby vzdorovat.

V závěru bych rád panu prof. Mařatkovi poděkoval a současně také poblahopřál ke skvělé knize i k ceně, kterou za ni plným právem získal. Naší odborné veřejnosti rozhodně doporučuji, aby Mařatkovu monografii zařadila do svých knihoven.

Jan Bureš

